

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Teze diplomové práce

Právně ekonomické aspekty škod na lesních a zemědělských porostech

Bc. Jan Kučera

© 2015 ČZU v Praze

1. Souhrn

Diplomová práce zjišťuje, analyzuje a vyhodnocuje právně ekonomické aspekty škod na lesních a zemědělských porostech v České republice, zdůrazňuje jejich význam, určuje jejich příčiny a dopady na tyto porosty a na jejich majitele a na společnost.

Nejprve jsou v práci vymezeny jednotlivé funkce lesa a půdy, dále je rozebírána právní úprava lesa, zemědělství, zemědělské půdy. V analytické části je provedeno zkoumání příčin škod na lesních a zemědělských porostech, jejich dopadů jak na subjekty hospodařících v lesnictví a zemědělství tak i na společnost. Je zde analyzován vývoj těchto škod za období let 2010 - 2014 a jejich rozsah. Zároveň jsou v práci sledovány za stejné období i náklady potřebné na obnovu lesních a zemědělských porostů.

Závěr práce je zaměřen na shrnutí výsledků zkoumání a návrhům opatření vedoucí k eliminaci těchto škod a ke snížení jejich dopadů na lesních a zemědělských porostech.

Klíčová slova: lesní porost, zemědělský půdní fond, škoda, právo, životní prostředí, Česká inspekce životního prostředí, zákon o lesích, zákon o zemědělství

2. Cíl práce a metodika

Cílem diplomové práce je upozornit na právně ekonomické aspekty škod na lesních a zemědělských porostech a zdůraznit jejich význam, určit jejich příčiny a dopady na tyto porosty, jejich majitele a společnost a navrhnout opatření k eliminaci těchto škod.

První část diplomové práce bude zaměřena na vymezení problematiky z hlediska právního řádu České republiky. Po úvodním pohledu do tématu zde budou vydefinovány právní předpisy, které stanoví povinnosti subjektů hospodařících s lesními a zemědělskými porosty. V případě škod na lesních a zemědělských porostech bude v této práci zaměřena pozornost na identifikaci příčin vzniku škod, právní odpovědnosti za jejich vznik, uplatnění právního nároku na náhradu způsobených škod, získání finančních prostředků na obnovu poškozených porostů. Následující sekce první části bude dále věnována seznámení s právními ustanoveními, které upravují hospodaření na lesních a zemědělských porostech nebo s tímto jinak souvisejí, upravují způsob výpočtu škod, dále které upravují porušení právních předpisů v ekonomice ve vztahu k trestně-právním normám, tedy k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, kde bude opět po úvodním vhledu do problematiky hospodářské trestné činnosti proveden rozbor skutkových podstat relevantních trestných činů jejich spáchání dochází ke škodám na lesních a zemědělských porostech. Významné trestné činy budou definovány přímo v dané kapitole.

V druhé části diplomové práce budou zpracovány analýzy dané problematiky tak, aby na jejich základě mohly být zhodnoceny právně ekonomické aspekty škod na lesních a zemědělských porostech v souladu s tématem a zejména cílem diplomové práce. V úvodu analýz budou pro pochopení jejich významu vymezeny základní parametry týkající se statistických přehledů ohledně rozlohy lesních a zemědělských porostů, počtu ekonomických subjektů, způsob vzniku škod včetně analýzy statistických údajů o trestných činech definovaných ve třetí kapitole diplomové práce, omezené pouze na relevantní hospodářské trestné činy, výše způsobených škod, náklady na obnovu porostů za období 2010-2014. Údaje budou čerpány z oficiálních statistik zveřejňovaných Ministerstvem zemědělství České republiky, Policejním prezidiem České republiky aj.

Závěr práce bude obsahovat celkové vyhodnocení provedených analýz a zjištěných výsledků, bude provedena charakteristika příčin a dopadů a také budou předloženy návrhy ke zlepšení stavu a k eliminaci těchto škod. V praktické resp. výzkumné části diplomové práce budou využity vědecké metody syntézy, analýzy, deskripce a komparace.

2.1. Shrnutí výsledků šetření

Cílem této práce je upozornit na právně ekonomické aspekty škod na lesních a zemědělských porostech a zdůraznit jejich význam, určit jejich příčiny a dopady na tyto porosty, jejich majitele a společnost a navrhnout opatření k eliminaci těchto škod.

Údaje použité v této práci pocházejí z různých zdrojů. Základními zdroji jsou data ČSÚ, dále údaje pocházející z rezortní statistiky ministerstva zemědělství, z výročních zpráv MZe - Zprávy o stavu zemědělství ČR za roky 2010 – 2014 (tzv. Zelené zprávy), publikace Zemědělství za r. 2010-2014, Zprávy o stavu lesního hospodářství za roky 2010-2014, SZIF, PGRLF atd. Zdroje použitých údajů jsou u každé tabulky a grafů uvedeny. Ukazatele v tabulkách a grafech, u nichž to datové zdroje umožnily, jsou prezentovány za časové období 2010-2014.

Zemědělství a lesnictví jsou průmyslové odvětví pevně spjaté s přírodou. Zemědělství spolu s lesnictvím spadá do základní oblasti hospodářství. Jak zemědělství, tak lesnictví je ovlivňováno přírodními a socioekonomickými faktory. Z přírodních faktorů jsou to půda, klima a georeliéf. Ze socioekonomických faktorů je to například vlastnictví a způsob využívání půdy. Způsob hospodaření s lesními a zemědělskými porosty je upraven především zákonem č. 289/1995 Sb., o lesích (lesní zákon), a Zákonem č. 334 ČNR ze dne 12. května 1992 o ochraně zemědělského půdního fondu, zákonem č. 252 /1997 o zemědělství a normami evropského práva.

Lesní a zemědělské porosty plní různé funkce. Jsou ovlivňovány působením lidských činností, biotickými a abiotickými činiteli. Škody, které jsou páchany na lesních a zemědělských porostech vznikají negativním působením těchto činitelů. Jedním z nejvýznamnějších abiotických činitelů je půda, která v zemědělství a lesnictví představuje nenahraditelný výrobní prostředek. Významnou příčinou degradace zemědělské půdy je její eroze a u lesní půdy její acidifikace.

V České republice je půdní erozí ohroženo 40% zemědělské půdy. K degradaci půdy dochází nejvíce vodní a větrnou erozí, jejíž závažnost se počítá ve finančních ztrátách a zvýšených nákladech na pěstování rostlin.

Druhým nejvýznamnějším škodlivým činitelem je sucho. Škody suchem se například na lesních porostech podílejí na nahodilé těžbě až 13 %. Nemalé škody na zemědělských, ale převážně na lesních porostech působí bořivé větry mezi které patří např. vichřice a orkány. Tyto větry způsobují polomové kalamity, které mají negativní dopad nejen na lesní

hospodářství, ale dopadají i na celou společnost. Mezi další abiotické činitele, které působí značné škody patří záplavy, povodně, mráz, sníh, sesuvy půdy aj.

Významnou příčinou degradace zemědělské půdy je eroze, u lesní půdy je to její acidifikace resp. antropogenní acidifikace. Hlavním viníkem zakyselování půdy je znečištěné ovzduší, které vytváří tzv. kyselé deště a to přesto, že dle měření imisí v České republice lze sledovat postupné jejich snižování. Další z negativních lidských činností, které působí škody na lesních a zemědělských porostech jsou krádež dřevní hmoty a zemědělských porostů, nezákonná těžba dřeva, lesní požáry (tab.č.lesní požáry) , vandalství páchaný např. v podobě zakládání tzv. černých skládek. Vedle negativní lidské činnosti a abiotických činitelů na lesní a zemědělské porosty, také biotický činitelé jsou tím, kdo svým působením mohou na těchto porostech napáchat škody. Do této skupiny činitelů patří zjm. zvěř (spárkatá zvěř), hmyz a také houbové choroby, bučen a plevel. Pro poškození těmito činiteli bývá charakteristická jejich sezónnost.

Negativní působení abiotických, biotických činitelů a antropogenní acidifikace má za následek jednak vynakládání finančních prostředků na hnojiva a prostředky zlepšující půdu a ochranu rostlin, ale také zvýšení nahodilé těžby, přičemž náklady na provedení těchto nahodilých těžeb od roku 2012 stoupají. Náklady na odstranění , předcházení a zamezení vzniku škod jsou vysoké a majitelé těchto porostů často nejsou schopni bez cizí pomoci tyto škody odstranit samy. V takových případech pak majitelé lesů a zemědělské půdy mohou žádat o finanční podporu poskytovanou státem a Evropskou unií.

Podpora poskytována subjektům podnikajícím v lesnictví státem je poskytována z národních veřejných zdrojů pro lesní hospodářství. Česká republika tak vynakládá finanční prostředky na lesní hospodářství jednak na základě lesního zákona, nařízení vlády a z Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu.

Český stát poskytuje na základě lesního zákona žadatelům finanční prostředky na úhradu zvýšených nákladů na výsadbu min.podílu meliorizačních a zpevňujících dřevin, činnost odborného lesního hospodáře, lesní hospodářské osnovy, meliorizaci a hrazení bytřín a hradí náklady na leteckou a protipožární službu. Ve sledovaném období let 2010 až 2014 lze vysledovat postupné snižování objemu vynakládaných finančních prostředků.Stejně tak se snížila i celková podpora vyplacená na základě nařízení vlády ministerstvem zemědělství na hospodaření v lesích a vybrané myslivecké činnosti podle účelu a vlastnictví a to na obnovu lesů poškozenými emisemi, obnovu zajištění a výchovu porostů, ekologické a k přírodě šetrné technologie, finanční příspěvky uživatelům honiteb, vyhotovení lesních hospodářských plánů, na ostatní hospodaření v lesích. Byť celkově došlo ke snížení finančních podpor vyplacených

min. zemědělství u podpory na obnovu lesů poškozených emisemi a obnovu zajištění a výchovu porostů došlo k výraznému navýšení poskytované podpory na obnovu lesů poškozených emisemi a lesů chřadnoucích vinnou antropogenních vlivů, na ekologické a k přírodě šetrné technologie.

Finanční podpora vyplácená na základě nařízení vlády ministerstvem životního prostředí na zvyšování podílu melioračních a zpevňujících dřevin, na obnovu, zajištění a výchovu lesních porostů, na ekologické a k přírodě šetrné technologie při hospodaření v lese, na vyhotovení les. hospodářských plánů za podmínky poskytnutí dat lesních hospodářských plánů v digitální formě pro potřeby státní správy byla v roce 2014 snížena přičemž v roce 2010 byla poskytována téměř ve dvojnásobné výši. Finanční podpora vyplácená na základě nařízení vlády ministerstvem obrany je od roku 2012 vyplácena ve stejné výši 380 000 Kč na obnovu, zajištění a výchovu lesního porostu a na ekologické a k přírodě šetrné technologie na místo které byla v roce 2014 poskytnuta podpora na umělou obnovu sadbou.

Finanční prostředky poskytované z rozpočtů krajů na základě nařízení vlády na obnovu, zajištění a výchovu porostů byly v roce 2014 navýšeny. K navýšení příspěvků došlo na umělou obnovu sadbou –první a umělou obnovu sadbou – opakovaně.

Z podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu byla poskytnuta finanční podpora na náklady pojištění školek přičemž náklady na pojištění školek v roce 2014 významně vzrostly.

Z uvedeného přehledu finančních podpor poskytovaných státem lesnímu hospodářství v souvislosti se vznikem škod na lesních porostech vyplývá, že byť výše podpor jednotlivých ministerstev střídavě klesá a stoupá, tak v roce 2014 oproti předchozím letům došlo k navýšení podpor na výsadbu dřevin, lesů poškozených emisemi, činnost lesního hospodáře, zřizování nových oplocenek a podpora na obnovu umělou sadbou.

V rámci Programu rozvoje venkova byla v rámci poskytnutí podpory na investice do lesů (OSA I) a podpory na obnovu lesního potenciálu po kalamitách a podpora spol. funkcí lesů došlo v rámci investičních opatření do lesnictví k celkovému snižování podpory když byly vyplaceny finanční prostředky v roce 2010 ve výši 482131 mil.Kč a v roce 2014 již pouze ve výši 283396 mil.Kč.

Subjekty podnikající v rostlinné výrobě pak mohou požádat stát o finanční podporu v souvislosti se vznikem škod na zemědělských porostech. Podpora subjektům podnikajícím v rostlinné výrobě je poskytována v rámci provádění podpůrné a dotační politiky ministerstvem zemědělství agrokomplexu taktéž z národních veřejných zdrojů pro zemědělství. Česká republika tak vynakládá finanční prostředky na zemědělství podle Zásad,

na základě nařízení vlády, z Vinařského fondu a Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu. Z rozpočtu ministerstva zemědělství byly na podporu agrokomplexu od roku 2010 do roku 2014 uvolňovány stále vyšší finanční částky. V roce 2014 byla podpora vyplacena ve výši 3065440 mil.Kč.. Je zřejmé, že tento nárůst je zapříčiněn navýšením podpory poskytované z Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu, neboť u podpor poskytovaných podle „Zásad“, na základě nařízení vlády a z Vinařského fondu dochází od roku 2010 stálému snižování.

V rámci podpor pro zemědělství podle „Zásad“ jsou poskytovány mj. podpory na vybudování kapkové závlahy v ovocných sadech, na vinicích a na chmelnicích, na podporu restrukturalizace ovocných sadů, podpora ozdravování polních a speciálních plodin a podpora mimoprodukčních funkcí rybníků, přičemž u všech těchto vybraných podpor vyjma u podpory mimoprodukčních funkcí rybníků dochází od roku 2012 k jejich nárůstu.

Z Programu na rozvoj venkova OSA I. A OSA II. byly zemědělcům v souvislosti se vznikem škod na zemědělských porostech v období let 2010-2014 každým rokem poskytovány finanční podpory v nižších částkách vyjma roku 2014, ve kterém došlo k jejich navýšení a tyto byly vyplaceny ve výši 8534 mil.Kč. Nejvyšší a nejvýraznější nárůst je u podpor poskytovaných na pozemkové úpravy, platby za přírodní znevýhodnění (LFA), podpory ekologického zemědělství, ošetřování travních porostů, zatravňování orné půdy a pěstování meziplodin.

2.2. Navrhovaná opatření

Následkem způsobených škod nejsou pouze ekonomické dopady, ale také právní spočívající např. v přijímání nových právních norem a úpravy stávajících norem regulujících hospodaření s lesními a zemědělskými porosty, ochranu životního prostředí, podmínky pro čerpání dotací.

V lesním hospodářství na zamezení vzniku poškození lesních porostů biotickými činiteli by měly být navýšeny finanční prostředky na ochranu před hmyzími škůdci, škodlivým působením zvěře, proti původcům houbových onemocnění jejichž působením dochází v posledních letech k nárůstu škod. Provádění opatření technického a biologického rázu by mělo být na větším území než je tomu dosud vč. posílení kontroly nad jejich prováděním. Navrhují s ohledem na dobré výsledky pokračovat v každoročních kontrolách zaměřených především na výskyt hmyzích škůdců, zamezit krádežím dřevní hmoty, zakládání černých skládek, vzniku požárů, posílení ochrany lesa např. zvýšení počtů členů lesní stráže,

instalování technických opatření, jako zřizování uzamykatelných závor na lesních cestách, zvýšené ostrahy skládek vytěženého dřeva před jejich odvozem k zabránění jeho krádeži, popř. instalování kamer a tzv. fotopastí k případné identifikaci pachatelů krádeží. Taktéž je nezbytné pokračovat v ozdravných opatření v lesích postižených imisemi a v projektech chemické meliorace půd vápněním a hnojením. Proti poškození způsobeným klimatem, bych navrhoval činit opatření proti poškození větrem v podobě vhodně volených pěstebních a těžebních zásahů, v obnově větších komplexů kmenovin a systému rozluk a odluk, proti poškození sněhem bych doporučoval porosty dostatečně prořezávat a probírat. K eliminaci škod způsobených povodněmi by přispělo například odvodňování trvale zamokřených míst, v zaplavovaných oblastech provádění melioraci lesních komplexů a zakládání břehových porostů.

V zemědělství resp. v rostlinné výrobě bych mezi opatřeními zaměřených na působení negativních a nežádoucích jevů na rostlinné porosty navrhoval zvýšení kvality životního prostředí a krajiny v zavedení vhodných zemědělských technologií se schopností napomáhat k prevenci klimatických rizik a podporovat snižování rizik vodních a větrných erozí. Pokračoval bych s poskytováním podpory např. na výstavbu nosných konstrukcí s protikroupovými sítěmi u ovocných sadů. Z pohledu ochrany půdy před její degradací bych doporučoval podporovat živočišnou výrobu, která strukturou spotřeby vyvolává rozmanitost pěstovaných plodin a dále zajišťuje přísun nepostradatelných statkových hnojiv. Dále bych se zaměřil na provádění kontrol „Kontrol“ podmíněnosti. Rovněž bych pokračoval v podpoře ekologického zemědělství a podpory vědy, výzkumu, vzdělávání a poradenství v oblasti zemědělství, vodního a lesního hospodářství. V rámci zmírnění negativních dopadů sucha a nedostatku vody při předpokládané změně klimatu bych navrhoval, věnovat se rekonstrukcím a používání závlahových systémů, využíváním odpadních a srážkových vod, zadržování vody v krajině zjm. používání pracovních technologií, které předejdou zbytečnému vysychání půdy. Rovněž bych doporučil dále pokračovat v poskytované podpoře PRGLF zemědělcům na sjednání a platby pojistného za pojištění polních plodin.

3. Seznam použitých zdrojů

HAUPTMANN, Ivo, Zdeněk KUKAL, Karel POŠMOURNÝ a Ivan BIČÍK. *Půda v České republice*. Praha: Pro Ministerstvo životního prostředí a Ministerstvo zemědělství vydal Consult, 2009, 255 s. ISBN 978-80-903482-4-0.

JANEČEK, Miloslav. *Základy erodologie*. Vyd. 1. V Praze: Česká zemědělská univerzita, 2008, 165 s. ISBN 978-80-213-1842-7.

POLENO, Zdeněk a Stanislav VACEK. *Pěstování lesů*. 2., upr. a dopl. vyd. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2011, 319 s. ISBN 978-80-87154-99-1.

MATĚJČEK, Jiří a Lukáš JAKUBEC. *Lesnicko-dřevařský sektor a Evropská unie*. Jíloviště-Strnady: Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, 2003, 188 s. ISBN 80-86461-29-7.

Právní normy:

Česko. Zákon č. 289/1995 Sb. ze dne 3. listopadu 1995 o lesích a změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon).

Česko. Zákon České národní rady č. 334/1992 Sb. ze dne 12. května 1992 o ochraně zemědělského půdního fondu.

Česko. Zákon č. 252/1997 Sb. ze dne 24. září 1997 o zemědělství, ve změně pozdějších změn a doplnění.

Nařízení EP a Rady č. 995/2010, kterým se stanoví povinnosti hospodářských subjektů uvádějících na trh EU dřevo a dřevařské výrobky.

Internetové odkazy:

Lesnicko-dřevařský vzdělávací portál [online]. Praha: Nadace dřevo pro život, 2007, 2013 [cit. 2014-12-06]. Dostupné z: <http://www.mezistromy.cz/cz/les/les-jako-ekosystem>.

Program rozvoje venkova České republiky na období 2014 - 2020, pracovní verze [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství České republiky, 2014, 2015 [cit. 2015-02-10], s. 11 Dostupné z: <http://nsmascr.cz/content/uploads/2014/02/PRV-leden-2014.pdf>.

WAISOVÁ, Jaroslava. Analýza škodlivých biotických a abiotických činitelů dle souborů lesních typů. *Lesnická práce* [online]. 2012, **2011**(07) [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: <http://lesprace.cz/casopis-lesnicka-prace-archiv/rocnik-90-2011/lesnicka-prace-c-7-11/analiza-skodlivych-biotickych-a-abiotickych-cinitelu-dle-souboru-lesnich-typu>.

